

עתידין מדינת ישראל שחוראפורוק

מאת: לירון אמדור, יורם אבנימלך

לירון אמדור

הכנס "עתידין מדינת ישראל, שחור-אפור-ירוק", שנערך ביוזמת מוסד נאמן למחקר מתקדם, ב-23 במאי 2005, נועד להתחיל ולחזק דיאלוג בין ציבור החקלאים לבין ציבור שומרי איכות הסביבה. הכנס נערך בהשתתפות השר לאיכות הסביבה, מר שלום שמחון, מנכ"ל משרד החקלאות, מר יוסי ישי, חבר הכנסת עומרי שרון ועוד רבים וטובים. ברשימה זו יסוכם חלק מהדברים, וזאת בגלל קוצר היריעה.

איתן ברושי, ראש המועצה האזורית

עמק זרעאל, מזכיר כי הפירוש של "פיתוח בר קיימא" הינו דאגה לדורות הבאים. יש ליצור תכנון מושכל של הכפר בדורות הבאים, ולהתחיל לממש זאת כבר ב-2006. לדבריו, לא תהיה חקלאות ללא חקלאים והתיישבות כפרית. צריך להתמודד על הרלוונטיות של החקלאות במאה ה-21, ולא להתבסס על זיכרונות העבר, כאשר הסוגיה החשובה היא המים, ובפרט קולחין.

שמאי אסיף, ראש מינהל התכנון במשרד הפנים, דיבר על אמנה, הידברות ותכנון לטווח ארוך. לדבריו, תמ"א 35 מביאה מפנה בהתייחסות לכפר, אחרי שנים שהחקלאות נתפסה כפוטנציאל לנדל"ן או אויב של השטחים הטבעיים. התכנון רואה כיום את החקלאות כמעצבת השטח הפתוח.

אילן צדיקוב, ראש תחום פרויקטים במשרד לאיכות הסביבה אמר כי אין מחלוקת לגבי תרומת החקלאות לסביבה. החקלאות היא כר למחזור של מוצרים מהסקטור העירוני. כ-40% מהבוצה בישראל מוצאת את דרכה לחקלאות. האלטרנטיבה היחידה לחקלאות היא מטמנות

לדבריו של השר שלום שמחון, לחקלאות ולאיכות הסביבה יש אינטרס משותף, רצון לשימוש מושכל וזהיר במשאבים הטבעיים. החקלאות היא המאגר הגדול של השטחים פתוחים בישראל, ותפקידה לעצור את התפשטות המטרופולין ולשמור על השטח הפתוח.

חבר הכנסת עומרי שרון הציג את עצמו כחקלאי שהוא גם יו"ר השדולה למען איכות הסביבה בכנסת. לדבריו, אין סתירה בין הדברים - בדרך כלל החקלאי אוהב טבע ושומר סביבה, ובעבודתו היומיומית בשדה הפתוח הוא מתקרב אל הטבע. החקלאים צריכים להתפרנס וליהנות מעבודתם, לשמור על איכות הסביבה וגם להיות בטוחים ביכולתם להתפרנס מחקלאות.

מר יוסי ישי, מנכ"ל משרד החקלאות, הציג את הצורך בחקלאות - החקלאות מספקת מזון לאוכלוסיה ופריסת ההתיישבות. לחקלאות יש תרומות ציבוריות אבל גם עלויות

אשפה. עם זאת, יש מחלוקת בנוגע לפוטנציאל הפגיעה של החקלאות בסביבה. לדוגמא, יש סיכונים בבוצה וצריך לבדוק איך עושים זאת בלי לפגוע בסביבה. הרפת היתה ענף חקלאי מזהה - הרפורמה תיקנה את המצב. כעת, צריך רפורמה בדעת הקהל הציבורית בנוגע לחקלאות. **דליה טל**, כתבת עיתון גלובס, הציגה את הדילמה במלוא עוזה. לדבריה, היא ראינה לאחרונה קבוצה של נשים שערכה מחקר על הזיהום הסביבתי שמסב מקום העבודה שלהן - משרד עירוני פשוט, העוסק בפעילות יומיומית ורגילה לגמרי. הן חישבו את זיהום האוויר שנגרם מכלי הרכב בהם הן מגיעות למשרד ומהמזגן שהן מפעילות לאורך כל היום, את המים שהן מבזבזות בשטיפת כוסות קפה, הנייר שהן צורכות וכן הלאה, והגיעו למטרדים סביבתיים בכמות מפיחיה. מסקנתן היתה שעליהן לתמוך בקבוצת חקלאים, שתיטע עצים ומיני צמחיה שיכפרו על הנזקים שהן מסבות לעולם.

דליה טל מספרת שהמסקנה נפלה עליה כהלם. היא, כעיתונאית, מכירה חקלאים רק מהצד

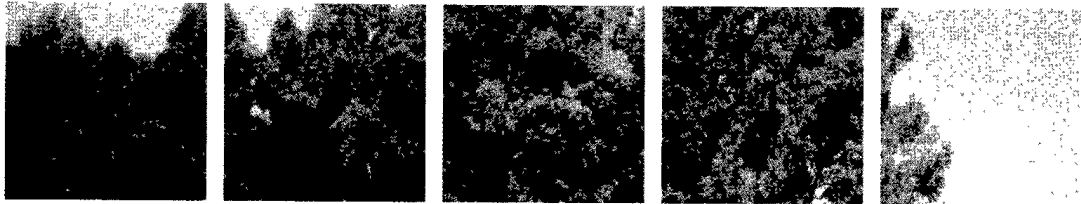
"המלוכלך" - נדל"ן, ספסור בקרקעות חקלאיות, ועוד נדל"ן. האם זו דמותו של החקלאי, היא שואלת, ואיזה מן הסיפורים קרוב יותר למציאות?

את דמותו של החקלאי בעיני הציבור הרחב בישראל בחנה אופירה איילון בסקר מקיף (ראו מסגרת). תוצאות הסקר, כמו גם יום העיון בכללו מחזקות את הטענה כי החקלאות יוצרת איכות סביבה, ושמידת איכות הסביבה - היא חיזוק החקלאות. מארגני הכנס מקווים כי זו היא רק סנונית ראשונה להמשכו של דיאלוג כן ומעמיק בין ציבור החקלאים, ארגונים "ירוקים" ומשרדי הממשלה העוסקים בתחומים הללו.

"חקלאות בת קיימא" - ומה חושב הציבור? לעיתים נשמע בקרב החקלאים קול הטוען כי החקלאות אינה נמצאת במקום הראוי לה על סדר היום הציבורי. נוצר הרושם כי התקשורת מציירת את החקלאים באור לא נכון, וכי מקצוע החקלאי נחלש ונשכח מקרב הציבור הכללי בישראל.

ממחצית המרואיינים אף התנגדו לו נמרצות. התמיכה בחקלאות חוצה את כל שדרות החברה וכל המאפיינים הדמוגרפיים. נשים תומכות בחקלאות מעט יותר מגברים (84% מהנשים שרואיינו תמכו בחקלאות לעומת רק 77% מהגברים) ודתיים יותר מחילוניים (84% מהמרואיינים המגדירים עצמם דתיים או מסורתיים תמכו בחקלאות, לעומת 79%

לצורך בחינה אמיתית ורצינית של עמדות הציבור כלפי החקלאות והחקלאים בישראל, ערך מכון, שילוב" סקר דעת קהל, בהנחיית המשרד לאיכות הסביבה וצוות מוסד נאמן. מסקנות הסקר הוצגו ביום העיון "ישראל שחור-אפור-ירוק" ע"י ד"ר אופירה אילון. הסקר נערך בקרב 1,500 בני אדם במדגם כלל ארצי, אקראי ומייצג. המרואיינים נשאלו על עמדתם בנוגע לחקלאות ולחקלאים, שאלות

מהחרדים, ורק 77% מהחילוניים).

לסיכום הסקר נשאלו המרואיינים האם היו מוכנים לשלם יותר עבור מוצרים חקלאיים "תוצרת הארץ" לעומת מוצרים מיובאים. 42% מהנשאלים היו מוכנים לשלם עד 20% יותר עבור תוצרת חקלאית מקומית. נותרת כעת רק השאלה, כיצד ל"תרגם" ממצא זה להטבות ממשיות לחקלאי המקומי ולחקלאות המקומית.

כך או כך, נראה כי תדמית החקלאי והחקלאות בעיני הציבור בישראל איננה כפי שהיא מצטיירת בעיני החקלאים, בינם לבין עצמם. הציבור מאמין כי החקלאות תורמת תרומה חשובה לחברה הישראלית, לדמותה של הארץ ולאיכות החיים בה. החקלאות, כפי שחזרנו וטענו במחקרנו אודות "חקלאות בת קיימא" מעניקה לציבור שירות נופי, סביבתי וערכי חשוב. והציבור הישראלי מודע ומכיר בכך.

חשוב לציין כי בהתאם לנתוני הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, יורד בהתמדה מספר החקלאים. באם התהליך הקיים ימשך, הרי בשנת 2020, בעוד כ 15 שנה, יהיו בארץ רק 5000 חקלאים. אנו מקווים כי הכנס שנערך ופעילות נוספת בכיוון זה יעצרו תהליך זה ויחזירו עטרה לישנה.

כגון "האם מקצוע החקלאי נחשב בעיניך למכובד?" או "האם לחקלאים תרומה חשובה למדינה?"

התשובות עשויות להפתיע:

91% מהנשאלים מסכימים עם המשפט "לחקלאים תרומה חשובה לקיום המדינה". 90% מהנשאלים חושבים שמקצוע החקלאי הוא מקצוע מכובד, אפילו מכובד מאוד. 91% חושבים שלחקלאות יש תרומה לנוף של הארץ ולאיכות הסביבה בה. 91% מאמינים ש"חשוב שתישאר בארץ חקלאות כחלק מהמרקם התרבותי- סביבתי - ערכי שלנו". 72% מאמינים כי ללא החקלאות - המדינה לא יכולה להתקיים.

גם כאשר ניסו עורכי הסקר "לפתות" את המרואיינים לעמדות המציגות את החקלאות באור שלילי - המרואיינים לא הסכימו לכך. לדוגמא, כאשר המרואיינים נשאלו מה דעתם על המשפט: "החקלאות בארץ מבזבזת את המים של המדינה ולכן פוגעת במשאבי טבע" - 84% לא היו מוכנים להסכים עם המשפט. כאשר הציגו עורכי הסקר את המשפט: "החקלאות היתה חשובה בעבר. היום אנחנו מדינת היי טק והחקלאות לא נחוצה לנו" - 86% מהמרואיינים לא הסכימו עמו, ויותר